

Ülemaailmse eestluse koostöökomisjoni koosolek, 18.09.2019

PROTOKOLL nr 1

18. september, 2019

DELTA 08.11.2019 nr 1-19/242-1

Juhatasid: Raivo Küüt

Protokollis: Egge Kulbok-Lattik

Osalesid: Riina Solman (rahvastikuminister), Mailis Reps (haridus- ja teadusminister), Urmas Reinsalu (välisminister; pp 1), Rainer Saks (välisministri asendajana alates pp-st 2; Välisministeerium), Sten Andreas Ehrlich (sotsiaalministri asendajana; Sotsiaalministeerium), Kaupo Reede (väliskaubandus- ja infotehnoloogia ministri asendajana; Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium), Piret Hartman, (kultuuriministri asendajana; Kultuuriministeerium), Tiit Salumäe (Eesti Evangeelne Luterlik Kirik), Kristi Vinter-Nemvalts (Rahvuskaaslaste programmi nõukogu; Haridus- ja Teadusministeerium), Andero Adamson (Rahvuskaaslaste programmi nõukogu; Haridus- ja Teadusministeerium), Irene Käosaar (Integratsiooni Sihtasutus), Aavo Allen Reinfeldt (Ülemaailmne Eesti Kesknõukogu), Marju Rink-Abel (Eesti Rahvuskomitee Ühendriikides), Sirje Kiin (Eesti Rahvuskomitee Ühendriikides), Marcus Kolga (Eestlaste Kesknõukogu Kanadas), Kairi Taul-Hemingway (Eestlaste Kesknõukogu Kanadas; Reet Marten Sehr asendajana), Leelo Pukk (Rootsi Eestlaste Liit), Aho Rebas (Rootsi Eestlaste Liit), Tuuli-Emily Liivat (Soome Eesti Noored), Mart Meri (Eesti Instituut), Evelin Sennett (Eesti Kultuuriseltside Ühendus)

Puudusid: Tõnis Lukas (kultuuriminister), Tanel Kiik, (sotsiaalminister), Kert Kingo (väliskaubandus- ja infotehnoloogia minister), Reet Marten Sehr (Eestlaste Kesknõukogu Kanadas)

Kutsutud: Anne-Ly Reimaa (Kultuuriministeerium), Leif Kalev, Tauri Hütt (MTÜ Globaalsed Eestlased), Raivo Küüt, Erik Salumäe, Lea Danilson-Järg, Triin Toompuu, Margit Veenpere (kõik Siseministeerium), Keit Spiegel

Päevakord:

1. Välisminister Urmas Reinsalu tervitussõnavõtt
2. Rahvastikuminister Riina Solmani tervitussõnavõtt
3. Koostöökomisjoni ülesannetest, töökorrast ja tegevuskavast
4. Komisjoni kuuluvate organisatsioonide ja institutsioonide lühitutvustused
5. Ülevaade Rahvuskaaslaste programmide rakendamisest ja tegevused 2020. aastal
6. Globaalse Eesti programmi väljatöötamisega seonduv arutelu
7. Järgmise koosoleku aja ja koosolekutevaheliste koostöövormide kokkuleppimine
8. Rahvastikuminister Riina Solmani kokkuvõtte ja lõppsõna

1. Välisminister Urmas Reinsalu tervitussõnavõtt

Välisminister rõhutab oma tervituses, et ootused komisjoni tööle on suured, kuid samas ei tohi laskuda liialt detailidesse. Kõige tähtsamaks peab asjaolu, et side eestlaskonnaga oleks tugev üle maailma. Minister viitab Välispoliitika arengukavale, mille üheks eesmärgiks on eestlaskonna huvide kaitse maailmas ja leiab, et eestluse hääl peab üle maailma kõlama ning seda saab tagada just Eesti riik.

2. Rahvastikuminiister Riina Solmani tervitussõnavõtt

Minister avab pidulikult koostöökomisjoni esimese koosoleku ning tänab kõiki osapooli. Tervitussõnavõtu tekst – protokollis lisa 1.

3. Koostöökomisjoni ülesannetest, töökorrast ja tegevuskavast

Koosoleku juhataja asekancler Raivo Küüt selgitab päeva tehnilist korraldust ja annab ülevaate koostöökomisjoni ülesannetest, töökorrast ja tegevuskavast – vt protokollis lisa 2.

4. Komisjoni kuuluvate organisatsioonide ja institutsioonide lühitutvustused

Komisjoni kuuluvate organisatsioonide ja institutsioonid esindajad tutvustavad oma organisatsiooni rolli ja seotust ülemaailmse eestlusega ning ootuseid koostöökomisjoni tööle.

- Haridus- ja Teadusministeerium – ministeer Mailis Reps
Väljendab heameelt edusammude üle koostöövormi tööleasumise osas ning leiab, et on igati asjakohane, et Globaalse Eestluse programmi koordineerimine on nüüd Siseministeeriumis rahvastikuminiistri käes. Ministeer rõõmustab, et idee arendada regulaarsed kohtumised rahvuskaaslaste teemal on täitunud ning loodab, et edaspidised kohtumised ei jää tehniliste küsimuste taha.
- Välisministeerium – kancler Rainer Saks
Väljendab samuti heameelt, et Globaalse Eesti küsimused on kompaktselt rahvastikuminiistri koordineerida ning lisab, et Välisministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium ning Kultuuriministeerium jäävad nendes teemades headeks koostööpartneriteks. Rõhutab infovahetuse ja kommunikatsiooni tähtsust.
- Kultuuriministeerium – kultuurilise mitmekesisuse asekancler Piret Hartman
Avaldab heameelt, et teemaga tegelevad inimesed on kõik kokku saanud ning soovib programmi koordineerimisel edu rahvastikuminiistrile. Tutvustab Kultuuriministeeriumi seniseid peamisi tegevusi rahvuskaaslaste suunal. – vt protokollis lisa 3.
- Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium – majandusarengu osakonna juhataja Kaupo Reede
Tähtsustab aktiivset osalust nii keele-, haridus- kui kultuuriprotsessides, aga kindlasti ka seotust majanduse ja ettevõtlusega. Ta soovib, et eestluse hoidjad osaleksid meie riigi majandustegevuses – välisinvesteeringud, töötamise võimalused Eestis, jne.
- Sotsiaalministeerium – asekancler Sten Andreas Ehrlich
Toob esile kolm valdkonda, kus Sotsiaalministeerium puutub kokku Globaalse Eesti küsimustega: rahvusvaheline sotsiaalkaitse, tagasipöördunud ning neile erinevate teenuste pakkumine, ühenduse hoidmine Eestist lahkunud (noortega). Sotsiaalministeeriumi ootused on saada programmilt sisendit või tagasisidet oma teenuste parandamiseks.
- Ülemaailmne Eesti Kesknõukogu – Aavo Allen Reinfeldt
Rõõmustab koostöökomisjoni kokkukutsumise üle ning rõhutab partnerluse ja koostöö tähtsust.
- Eesti Rahvuskomitee Ühendriikides – Marju Rink-Abel

Tutvustab organisatsiooni, mis esindab umbes 29 000 Eestist pärit inimest. Käesolevalt on kõige suuremaks kitsaskohaks ühenduse pidamine, sest vahemaad on suured. Mure selle osas, et Eestis elavad eestlased ei tea kuigi palju välismaal elavate eestlaste tegemistest. ERKÜ aruanne 2018/2019 – vt protokoll liisa 4.

- Eestlaste Kesknõukogu Kanadas – Marcus Kolga
Rõõmustab koostöökomisjoni kokku tulemise pärast ning tänab osapooli, tänu kellele see on võimalik olnud. Koostöökomisjon annab võimaluse ja koha arutada erinevaid vajadusi, olgu nendeks siis välispoliitika, majandus, sotsiaalküsimused. Slaidiesitlus – vt protokoll liisa 5.
- Rootsi Eestlaste Liit – Leelo Pukk
Tutvustab organisatsiooni ning eesmärgi, mida edasi arutada koostöökomisjonis. – vt protokoll liisa 6.
- Soome Eesti Noored – Tuuli–Emily Liivat
Tuuli-Emily esindab kolme organisatsiooni – Eestlaste kogukond Soomes, Ülemaailmne Eesti noorte võrgustik, Eesti tudengid välismaal. Annab ülevaate eestlaste kohta Soomes, statistika ning peamised probleemid. Kutsub üles kaardistama murekohti, mis mõjutavad eestlasi üle maailma. Slaidiesitlus – vt protokoll liisa 7.
- Integratsiooni Sihtasutus – Irene Käosaar
Tutvustab organisatsiooni ning organisatsiooni tegevusi Globaalse Eesti programmi kontekstis. Toob esile kaks tähtsamat valdkonda- tagasipöördumise teenused ning infovahetus erinevate osapoolte vahel. Slaidiesitlus – vt protokoll liisa 8.
- Eesti Instituut – Mart Meri
Organisatsiooni tutvustus ning senised tegevused Rahvuskaaslaste programmi raames. Keeleruum, kultuuriruum ja informatsioon – nende ruumide ümber Globaalse Eesti programm käib. Võtmeks on ligipääs eesti emakeelele ehk õppimisvõimalus üle ilma e-põhikooli abil. Slaidiesitlus – vt protokoll liisa 9.
- Eesti Evangeelne Luterlik Kirik – Tiit Salumäe
EELK on olnud ajalooliselt väliseesti kogukondadega tihedalt seotud. Panus edasises töös: ajaloolise mälu talletamine, kultuurikontaktide hoidmine ja abi uutes kogukondades (nt Brüssel).
- Eesti Kultuuriseltside Ühendus – Evelin Sennett
Organisatsiooni ülevaade ja tegevused. EKSÜ ülesandeks on sidustada väliseesti seltse Eesti seltsidega – arendades seejuures kahepoolseid suhteid ning edendades ühiseid väärtusi. Slaidiesitlus – vt protokoll liisa 10.

5. Ülevaade Rahvuskaaslaste programmide rakendamisest ja tegevused 2020. aastal

Andero Adamson (HTM) teeb põgusa ülevaate (vt protokoll liisa 11). Ta teeb ettepaneku 2020. aastaks kavandatava konverentsi raames korraldada uue Globaalse Eesti programmi arutelu.

6. Globaalse Eesti programmi väljatöötamisega seonduv arutelu

Rahvastikuminister Riina Solmani sissejuhatav sõnavõtt seoses Globaalse Eesti programmi väljatöötamisega:

„Globaalse Eesti programmi koostamine tuleneb otseselt praeguse valitsusliidu koalitsioonilepingust, kus see on eraldi eesmärgina ära nimetatud. Mul on väga hea meel, et meie valitsusliit tähtsustab ülemaailmse eestluse hoidmise ja edendamise vajadust. Valitsuse

tööplaani kohaselt peab uus programm rahvastikuminiistri juhtimisel saama koostatud 2020. aasta ehk järgmise aasta juuliks. Niisiis on meil selleks aega umbes 10 kuud.

Olgugi tähtaeg küllaltki lühike, olen ma päris optimistlik seetõttu, et me ei pea Globaalse Eesti programmi hakkama koostama ju tühjalt kohalt. Meil on juba terve hulk aastaid edukalt toimunud Rahvuskaaslaste programm, mis saab olema kindlaks vundamendiks ka uue programmi tegemisel. Rahvuskaaslaste programm lõpeb 2020. aasta lõpus ning 2021. aastast peaks see asenduma Globaalse Eesti programmiga. Meil on olemas tubli ja töövõimeline koostöövõrgustik, mis siiani on Rahvuskaaslaste programmi koostanud ja rakendanud, ning me loodame selle võrgustiku heale toimimisele ka uue programmi tegemisel.

Ma loodan väga, et Globaalse Eesti programmist saab ülemaailmse eestlaskonna ühislooming, milles on ühelt poolt väljendatud teistes riikides elavate eestlaste ootused Eesti riigi suunal ja riigi vastus nendele ootustele ning teiselt poolt need võimalused, kuidas saavad teistes riikides elavad eestlased anda oma jätkuva tänuväärse panuse eestluse säilitamisele ja arendamisele asukohariikides.

Mul oleks hea meel, kui ühisloominguna loodav programm kõnetaks ka ettevõtjaid nii Eestis kui väljaspool Eestit ning selle tulemusena saaksid programmi kirja pandud ka niisugused tegevused, mis viiakse ellu mitte ainult Eesti riigi rahalisel toel, vaid ka äriühingute kaasates. Ma ei hakkaks täna omalt poolt esile tooma märksõnu, mida uus programm peaks sisaldama – olen mõningaid nendest juba varasemalt nimetanud, näiteks ESTO Rahvuskongressil peetud ettekandes.“

Tallinna Ülikooli professor Leif Kalevi ettekanne – vt protokollilisa 12.

Kujunenud olukord on rõõmustav, sest loomulikult on hargmaiste eestlaste kogukondade kaasamises Eesti jaoks suur potentsiaal. Kogukonnad on üle maailma väga erinevad ja asja keerukus seisneb kahes küsimuses: kuidas hoida inimesi Eestiga seotuna?; kuidas panna neid tegutsema?; mis on ühisosa, -huvi? (erinevad rändelained ning tänaseks päevaks ka erinevad põlvkonnad)

Toob näiteid teiste riikide praktikatest, erinevaid poliitikakujundusi:

- korralduslikud ja juriidilised toimingud
- staatuste ja liikmelisuse poliitika – kuidas kaasata
- identiteedile ja keele keskendunud poliitikad
- kultuurile keskendunud lahendused
- majanduse ja ekspertiisi lahendused – ärilised ja ettevõtlusega
- tagasirände ja heaoluga seotud meetmed

Raivo Küüt avab arutelu

Sirje Kiin: Kuulates komisjoni liikmete ülevaateid ja soove, kujunes siin välja vähemalt kuus võimalikku töövaldkonda, mistõttu teen ettepaneku moodustada järgmised tööühikud:

1. info ja kommunikatsioon, üleilmse veebilahenduse loomine, infoturundus
2. välismajandus ja investeeringud
3. poliitika, julgeolek
4. kultuuri eksport
5. keeleõpe ja haridus
6. dokumendid ja kodakondsus

Marcus Kolga: kui vastata küsimusele, mis on hästi, siis tahaks rõhutada, et Kultuuriministeeriumi ja HTMi töö on väga hea olnud; arhiivitöö toetamine, keeleõpe jms; Lisaks pakun välja töö noortega, see on väga oluline: nt noori tagasi Eestisse, sõjaväeteenistuse asemel võib välja pakkuda või praktikakohad, Muinsuskaitse seltsiga. Tähtis on e-teenused ja äritegevus. Tekitame õpetajate võrgustiku, meil on palju noori, kes võiksid tulla Eestisse inglise keelt õpetama – *English as second language*.

Aho Rebas: Toetan välisministri sõnavõttu, aga kõike võiks palju rohkem teha. Pole vaja jalgratast leiutada, oleme Rahvuskaaslaste programmi kohta palju aruandeid ja analüüse teinud, mis võiks olla uue programmi aluseks.

Soovitan, et paneme suuremad ressursid noorte toomisele Eestisse – keele ja meele laagritesse, kus noored näevad ja õpivad Eestit ning omavanuseid eestlasi tundma. Info ja sidepidamine on väga oluline, et sõnumid ulatuks inimesteni. See nõuab palju tööd.

Kui taotleda projektitoetusi Eestist on suureks probleemiks hirmuäratavalt keeruline bürokraatia. Olen Anne-Ly Reimaaga ja paljude teistega ühisel arvamusel, et bürokraatiat peab vähem olema; tegevust tuleb hõlbustada!

Mitmenda põlve eestlased välismaal kaovad, assimileeruvad. On palju neid, kel on eesti meel, kuid mitte enam eesti keel. Kuidas nendega tuleks tegeleda? Kas nad on tähtsad Eesti riigile?

Leelo Pukk: Olen päri Sirje Kiini 6 töörühma ideega, nii tuleks edasi minna. Lisaksin ühe veel, see on eraldi töörühm, kes töötaks välja programme noortele.

Marju Rink-Abel: Olen Ahoga nõus bürokraatia osas raha taotlemises: üheks võimaluseks, on anda üks rahahulk keskorganisatsioonidele, kes teavad kohalikku konteksti ja jagavad raha vastavalt kohalikele vajadustele.

Tuuli-Emily Liivat: Nõustun eelkõnelduga, kui puudutan noortele mõeldud laagreid. Vaadates uuringut: tuleb kaasata noori ja nende vanemaid, mõelda, mis see on, miks nad peaksid huvi tundma.

Marcus Kolga: oluline on kasutada eestlasi, kes elavad välismaal, Eesti saadikutena maailmas: need eesmärgid ja tegevused peaksid olema selgeks mõeldud ja koordineeritud, vaatame, kuidas Iisrael seda teeb, kuidas Venemaa ja Hiina ja õpime nende pealt; lisan ka, et hästitöötav veebilahendus on hea, et portaali kaudu saaks e-residentsust propageerida.

Evelin Sennett: Nõustun Marjuga, et rahastuse jagamine võiks olla keskseltside kaudu, väikestel seltsidel on keeruline otse riigiga suhelda.

Sirje Kiin: bürokraatia vähendamise osas mul on hea näide, sean eeskujuks Kultuurkapitali, kus bürokraatia rahataotlemisel on viidud miinimumini.

Marju Rink-Abel: kirikuõpetajaid võiks tulla Ühendriikidesse, kirik on mujal maailmas endiselt tähtis, võib-olla tähtsam kui Eestis, ka kiriku–teemaline töörühm tuleks luua.

Tiit Salumäe: See on hea tähelepanek, et oodatakse mujale kirikuõpetajaid, me püüame need kohad täidetud hoida, Euroopa katame kergemini. Olen ka ise olnud õpetaja mujal, samas on oluline, et õpetajad ka ei vahelduks väga kiiresti.

Mina juhin tähelepanu, et meie asi on hoida oma inimesi eestlastena, kuigi need uued kodumaad tahaksid ju inimesi kiirelt assimileerida, seetõttu tegutseme ju uue asukohamaaga veidi vastassuunaliselt. Kolleeg Soomest saatis mulle hiljaaegu ühe paberi, mis tutvustas *Välissoomlaste parlamendi-ideed*, kas see ei võiks olla huvipakkuv ka uue programmi raames? *Ulkosuomalaisparlamentti* – link on <http://www.usp.fi/>

Evelin Sennett: esiteks, meil on lisaks väliseesti seltsidele ka koduseltside võrgustik, mis vajavad ressursi; teiseks, ühendame need võrgustikud, mitte ärme loome uusi võrgustikke.

7. Järgmise koosoleku aja ja koosolekutevaheliste koostöövormide kokkuleppimine

Raivo Küüt: Saadame protokollile koos lisadega teile peagi, saate teha täiendusi. Kui soovite lisada materjali, siis palun saatke. Umbes oktoobri keskpaigas loodame teile saata ajakava ja tegevuste kava, siis kooskõlastame ja vaatame, kuidas töörühmad tööle hakkavad, kogu aeg füüsiliselt kokku tulla ei saa, järgmise aasta alguses püüame tulla.

8. Rahvastikuminister Riina Solmani kokkuvõte ja lõppsõna

Muidugi on oluline, et siin elavad vähemuste lapsed räägiks eesti keeles, sellega tuleb meil tegeleda. Samuti on oluline, et kaugel elavad eestlased saaksid säilitada keele. Kirik on tähtis ja võib olla ühendav lüli võõrsil elavate inimeste jaoks. Rahastus, vabatahtlik töö ja bürokraatia. Täna teid kõiki, et olete teinud vabatahtlikku tööd, kindlasti tuleb ka seda edasi teha. Hea hoog on üleval ja raisku seda me ei lase. Muidugi, püüame leida aina rohkem võimalusi, aga meil on konservatiivne eelarvepoliitika, mistõttu teatav bürokraatlik kontroll rahakasutuse osas jääb. Rahalisi vahendeid palju juurde lubada ei saa, kõik olemasolev rahastus jätkub. Uue programmiga kaasneva rahastuse otsustab kas see või järgmine valitsus. Loodame, et ka järgmised valitsused jätkavad programmiga. Täna tulemast!

Protokollile on lisatud

- Ülemaailmse Eesti Kesknõukogu, Eesti Rahvuskomitee Ühendriikides, Eestlaste Kesknõukogu Kanadas ja Rootsi Eestlaste Liidu palvel pärast koosolekut saadetud dokument „Täiendavad märksõnad/tegevused, mida meeles pidada edasistes aruteludes“ – protokollile lisa 13.

allkirjastatud digitaalselt

Raivo Küüt
koosoleku juhataja